

FRANSA'NIN GÜVENLİK POLİTİKASI: DE GAULLE DÖNEMİ (1958-1969)

Özlem DEMİRKIRAN*

ÖZET

Fransa'nın V. Cumhuriyet'inin kurucusu olan General Charles de Gaulle II. Dünya Savaşı'ndaki tecrübelerinden de etkilenerek bazı temel ilkeler geliştirmiş ve Fransa'nın savunma ve güvenlik politikasını bu ekseninde belirlemiştir. De Gaulle'in Fransa'nın ideallerini kendi dünya görüşüyle formüle edip uygulamaya geçirmesi ve ilkelerinin ondan sonraki hükümetler tarafından da benimsenmesi Fransız tarihine damgasını vurmasını sağlamıştır. Bu çalışmada, De Gaulle'in iktidarı süresince yerleştiği ilkeler ve uyguladığı güvenlik ve savunma politikası incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Charles De Gaulle, Grandeur, force de frappe

ABSTRACT

General Charles de Gaulle, the founder of France 5th Republic, developed some basic principles by being affected from Second World War experiences and determined France's defence and security policy on this axis. De Gaulle's formulation and application of France's ideals with his world view and following governments' adoption of his principles provided him to put his stamp on the history of France. In this study, the principles that de Gaulle established and security and defence policy that he applied during his government period is examined.

Keywords: Charles De Gaulle, Grandeur, force de frappe

GİRİŞ

Güvenlik politikaları anlamında Fransa'da 1958 sonrası General Charles de Gaulle dönemi temel kabul edilir. Aslında yapılan çok sayıda araştırma de Gaulle'in Beşinci Cumhuriyet'inin çıkarları ve politikalarının kendinden öncekilerle benzerlik arz ettiğini ortaya koymuştur. Ancak savaş sonrasında koşulları Dördüncü Cumhuriyet yöneticilerini -Komünist Doğu'ya karşı koymak için NATO ittifakına katılma gibi- bazı eylemlere zorlamıştır. Bununla birlikte, Dördüncü Cumhuriyet liderleri Fransa'nın yeniden canlanması, global rol oynaması, eğer bağımsızlık mümkün değilse egemen ABD'ye etkide bulunulması gibi isteklerden etkilenmiştir. Çeşitli hükümetlerin verdiği NATO'nun yönetiminde üçlü (ABD, İngiltere ve Fransa'dan oluşan) bir sistemin benimsenmesi önerileri, kıta Avrupa'sında ve özellikle yeniden yapılanan Almanya üzerinde sürekli askeri üstünlük konusunda yapılan ısrar,

---

* Arş. Gör., Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Isparta, ozlemdk@iibf.sdu.edu.tr.

FRANSA'NIN GÜVENLİK POLİTİKASI: DE GAULLE DÖNEMİ (1958-1969)

ağır maliyetine rağmen deniz aşırı kolonilerin sürdürülmesi konusundaki çaba ve ulusal nükleer program ve stratejik nükleer güç oluşturulması doğrultusunda alınan kararlar, Dördüncü Cumhuriyet yöneticilerinin bu geleneksel Fransız amaçlarını elde etme çabalarını örneklemektedir. Fakat, Dördüncü Cumhuriyet'in zayıf koalisyonlarının¹ partileri kendinden emin bir şekilde amaçlarını öne sürecek ve çıkarları gerektirdiğinde uluslararası statükoya meydan okuyacak politikaları geliştiremediler ve güvenlik politikasında tereddütlü, kararsız ve risk alma konusunda isteksiz davrandılar. Fransa'nın bu ve daha idealist amaçlarını güçlü bir yürütme ve yeni bir anayasa oluşturan de Gaulle'ün kendi dünya görüşüyle formüle edip uygulamaya geçirmesi² ve bu politikaların ondan sonra gelen hükümetler tarafından da devam ettirilmesi³ Fransa'nın güvenlik politikalarına de Gaulle'ün damgasını vurmasına neden olmuştur. Bu çalışmada, de Gaulle'ün ortaya koyduğu prensipler ve bu çerçevede izlediği savunma ve güvenlik politikası ortaya konmaya çalışılacaktır.

1. DE GAULLE VE YERLEŞTİRDİĞİ İLKELER

General Charles de Gaulle, II. Dünya Savaşı sırasında Fransa'nın Almanya ile ateşkes imzalaması üzerine İngiltere'ye giderek az sayıdaki gönüllülerle mücadeleye başladı. 1943 yılında karargahını Cezayir'e taşıdı ve Fransız Ulusal Kurtuluş Komitesi'nin başına geçti. Eylül 1944'te kurduğu gölge kabine ile birlikte Paris'e döndü ve arka arkaya iki geçici hükümette başbakanlık yaptı. Ocak 1946'da koalisyon partileriyle arasındaki sürtüşmeler sonucunda başbakanlıktan istifa etti.

1954'te Cezayir mücahitleriyle Fransa arasında silahlı mücadele başladı. 1958'de Fransız hükümeti bu mücadeleden kendisi için olumlu bir sonuç çıkmayacağını anlayınca Cezayir Milli Kurtuluş Cephesi ile anlaşmak istedi. Anlaşmaya karşı çıkan Cezayir'deki Fransız birliklerinin yönetime karşı başlattıkları ayaklanmanın ülkeyi iç savaşa sürüklemesi sonucunda de Gaulle göreve çağrılarak Aralık 1958'de Cumhurbaşkanlığına seçildi. Bunalım zamanında yönetime gelmesini fırsat bilerek Beşinci Cumhuriyeti kurdu ve Fransa'da yarı-başkanlık sistemi oluşturdu.

---

¹ Aralık 1946 ile Mayıs 1958 arasında 24 hükümet görev yapmıştır. Scott W. HAINE, **History of France**, Greenwood Publishing Group, Incorporated, Westport, CT, USA, 2000, s. 174.

² Philip H. GORDON, **Certain Idea of France: French Security Policy and the Gaullist Legacy**, Princeton University Press, Ewing, NJ, USA, 1993, s. 4.

³ Marisol TOURAINE, **Altüst Olan Dünya: 21. Yüzyılın Jeopolitiği**, çev. Turhan ILGAZ, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1997, s. 295.

Gaullist model çerçevesinde Fransa'nın güvenlik politikasının ulusal bağımsızlık, *grandeur* (büyüklük) ve nükleer otonomi olarak formüle edilebilecek, birbirinden bağımsız düşünülmemeyen üç ilkeye dayandığı söylenebilir.⁴

1.1. Ulusal Bağımsızlık

II. Dünya Savaşı'ndaki farklı savaş tecrübeleri nedeniyle İngiltere ve Almanya güçlü bir Atlantik kültür geliştirirken, Fransa ABD'yi yardımsever ve güvenilir bir koruyucu olarak kabul edemedi. Fransa, 1940 yenilgisinden ve 4 yıllık Nazi işgalinden sonra kurtarıldığı için ve ihtiyacı olduğunda değil de kendi çıkarları ve iç politikası gerektirdiği zaman Fransa'yı kurtardıklarını düşündükleri için hiçbir zaman Amerikalılara güvenmedi.

De Gaulle'ün Amerikalılara ve İngilizlere güvenmemesinin ardında savaş sırasında yaşanan başka olaylar da vardır. En önemlisi, ABD, de Gaulle'ün Cezayir'de kurduğu hükümeti tanımadı. 1940'ta, o zaman Akdeniz'de hatırı sayılır bir güç olan Fransız donanmasını tarafsız kalmaya en azından ya da en iyisi İngiliz savaş çabasına katılmaya yönlendirmek için ve Almanlara karşı yardımını güvenceye alma umuduyla Vichy rejimini tanıdı. Yerini alabilecek bir kişi bulduğu sürece de Gaulle'ün karşısındaki lideri destekledi. Ayrıca, hem anavatanındaki hem de deniz aşırı ülkelerdeki halkın ciddi bir çoğunlukla de Gaulle'ü desteklemesine rağmen, işgalden kurtulana kadar Fransa diye siyasi bir varlık kalmadığı ve dolayısıyla hiç kimsenin Fransa'nın namına hareket edemeyeceği şeklinde bir tutum benimsedi.⁵ İngiltere de, Almanlara karşı mücadele ettiği için desteklediği de Gaulle'ün, İngiliz çıkarlarını kollayacak bir kişi olmaması nedeniyle Fransa'yı temsil ettiğini uzun süre kabul etmeye yanaşmadı.⁶ İngiltere'nin Dunkirk limanındaki askerlerini geri çekerek Fransızları Almanlarla yalnız bırakması, de Gaulle'ün İngilizlere güven duymaması gerektiği konusundaki düşüncelerini güçlendirdi.

De Gaulle'ün İngiltere ve ABD'ye karşı olumsuz hisler beslemesine neden olan diğer bir olay, Cezayir limanındaki Fransız donanmasının İngiltere tarafından batırılmasıydı. II. Dünya Savaşı'nda Fransa Almanya'ya teslim

---

⁴ Robert LADRECH, "Redefining *Grandeur*: France and European Security after the Cold War", **Promise & Reality of European Security Cooperation: States, Interests & Institutions**, ed. Mary M. MCKENZIE, Greenwood Publishing Group, Incorporated, Westport, CT, USA, 1998, s. 87.

⁵ Kâmuran GÜRÜN, **Savaşın Dünya ve Türkiye (Cilt 3): Savaş (1939-1945)**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 2000, s. 307. ABD ancak de Gaulle'ün yerini alabilecek bir lider bulamayınca de Gaulle'ün kurduğu yapıyı desteklemiştir. Bkz. GÜRÜN, s. 560.

⁶ GÜRÜN, s. 559.

FRANSA'NIN GÜVENLİK POLİTİKASI: DE GAULLE DÖNEMİ (1958-1969)

olduktan sonra, İngiltere Fransız gemilerinin Almanya'nın eline geçmesini önlemek için kendi limanlarında bulunan gemilere el koydu. Başka limanlardaki gemilerin bazılarını da anlaşmayla ele geçirdi. Merselkebir'de bulunan gemilere de zafere kadar İngiliz donanmasıyla birlikte savaşmaları, gemilerin İngilizlere bırakılması ya da silahtan arındırılıp savaş sonuna kadar ABD'ye emanet edilmeleri teklifleri yapıldı. Fransız Amiralinin teklifleri hükümetine bildirmeden reddetmesi üzerine başlayan saldırıda gemiler ya ağır hasara uğradı ya da infilak etti. Kaçmayı başarabilenler Toulon'a gitti. Dakar'daki Richelieu zırhlısı da bir uçak saldırısıyla ağır hasara uğratıldı. Fransa'nın yalnızca Toulon'daki donanması kaldı.⁷

Bunun dışında, 1944 kışında Bulge'daki Alman saldırısı sırasında de Gaulle, Alman karşı saldırısına karşı savunmalarını daha iyi organize etmek için Strazburg'dan çekilmeyi planlayan Amerikan komutanlarıyla da çatıştı. Paris'te mevzilenmiş olan de Gaulle, müttefiklerinin Fransız vatanperverler ve Alman işgalciler için sembolik bir şehir olan Strazburg'tan çekilmesinin intikam düşüncesine sahip Naziler tarafından yıkım anlamına geleceğini biliyordu. Bu yüzden Amerikan planına karşı çıktı ve sonuçta General Eisenhower'ı şehri elinde tutmaya ikna etti. Fakat bu olay Amerikan-Fransız ilişkilerini uzun süreli bozdu, Fransızlara müttefiklerinin savaşı sürdürmek için Fransa'yı feda etmeye hazır olduğunu, Amerikalılara da Fransızların savunulamaz bağımsızlık taleplerini göz önünde tuttuklarını düşündürdü. De Gaulle'in davet edilmediği Şubat 1945 Yalta Konferansı, onu Sovyetlerin ve "Anglo-Sakson"ların Avrupa'yı nüfuz alanlarına böldüğüne ikna etti. Bu "Yalta miti" Fransa'nın Soğuk Savaş yorumunda itici güç oldu. Ayrıca, Fransız liderler Amerikan komutanlarının 1945 sonrasında Fransa'yı yenilmiş bir Faşist devlet gibi askeri olarak işgal etme planlarına da tepki duydu.⁸

Savaş sırasında yaşananlar, savaş sonrasında de Gaulle'ün dünya siyasetinde etkili, egemen ve ABD'yle aynı düzeyde tanınan bir aktör olmak için bağımsız Fransız devletine vurgu yapan bir strateji geliştirmesine neden oldu.

De Gaulle için, uluslar birbirlerinden çok farklıdır ve her birinin kendi ruhu, tarihi, dili, talihsizlikleri, güzellikleri ve tutkuları vardır. Nitelikleri,

---

⁷ GÜRÜN, s. 76-77. Daha sonra Toulon'daki donanmaya da Vichy hükümeti tarafından müttefiklere katılma emri verildi. Fakat, filo komutanı bu emri dinlemedi. Toulon'un Almanların eline geçmesi üzerine filo kumandanları ve mürettebatı tarafından batırıldı. GÜRÜN, s. 305.

⁸ Michael R. GUELDRY, **France & European Integration: Toward a National Polity**, Greenwood Publishing Group, Incorporated, Westport, CT, USA, 2001, s. 148-149.

eksiklikleri ve alışkanlıkları açıkça betimlenebilir ve hızlı bir şekilde değiştirilemez. Bu uluslar tarafından oluşturulan yapılar olan ulus-devletler tarihsel meşruiyetin alıcısıdır. Dolayısıyla ulus-devlet kendini ona bağlı hisseden insanları meşru olarak temsil eden tek siyasi topluluktur.⁹ Devletler bu meşruiyetlerinin risk altına girmemesi için savunma konularında egemenliklerini paylaşmazlar. Fransa'nın politik kültürünün temelinde de bu ilke vardır.¹⁰ Nitekim De Gaulle konuşmalarında açık biçimde bu ilkedan bahsetmiştir:

*"Bir büyük devletin, ne kadar dost olursa olsun, kaderini başka bir devletin kararlarına bırakması hoşgörü ile karşılanabilecek bir durum değildir... başka bir ülkeyle bütünleşen bir ülke, ulusal savunmasına ilgisini kaybeder; çünkü artık ondan sorumlu değildir."*¹¹

General de Gaulle 1958'de iktidara geldiğinde Fransa zaten NATO ve AET üyesiydi. Her iki oluşuma karşı benimsediği tutum 4. Cumhuriyet'in hükümetlerinden farklıydı. II. Dünya Savaşı'ndan beri, Avrupa'da bir derece ulus üstünlük içeren uluslararası oluşumların ortaya çıkışıyla Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkeleri arasında ilişkiler artan işbirliği ve karşılıklı bağımlılıkla tanımlanmaktaydı. De Gaulle, ulus-devletin önemine ve önceliğine ve Fransa'nın dünya işlerinde bağımsız ve daha büyük rol oynaması ihtiyacına güçlü bir şekilde inanıyordu.¹² Bu çerçevede, yavaş yavaş NATO'dan uzaklaştı ve 1966'da askeri kanadından çekildi. Ayrıca hem ulusal bağımsızlığını koruyabilmek hem de dünya siyasetinde etkin bir rol oynayabilmek için kendi nükleer gücünü geliştirme yoluna gitti.

1.2. *Grandeur*

Fransa, II. Dünya Savaşı'ndan galip fakat psikolojik ve fiziksel açıdan yıkılmış olarak çıktı. Fransa'nın ulusal bütünlüğü ve onuru aşınmıştı. Savaştan sonra işbaşına geçen koalisyon hükümetleri istikrarı bile sağlayamadığı için Fransa'nın kendine duyduğu saygısı ve uluslararası etkinliği azaldı. 1958'de de Gaulle, imparatorluk mirasçısı Fransa'nın vatandaşlarının ulusun kültür ve kimliğinin ihtişam ve büyüklüğünü (*la gloire et la grandeur*) tekrar kazanması gerektiği düşüncesiyle iktidara geldi. De

⁹ GORDON, s. 10.

¹⁰ Axel SAUDER, "France's Security Policy since the End of the Cold War", **Redefining European Security**, ed. Carl C. HODGE, Garland Science, London, UK, 1999, s.118.

¹¹ Henry KISSINGER, **Diplomasi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2002, s. 583.

¹² Rodney BALCOMB, "Defence Policy", **Aspects of Contemporary France**, Sheila PERRY, Rotledge, London, UK, 1997, s. 66-67.

FRANSA'NIN GÜVENLİK POLİTİKASI: DE GAULLE DÖNEMİ (1958-1969)

Gaulle'ün açıklamaları buna ne kadar ehemmiyet verdiğini göstermektedir: *"Fransa, büyüklük olmadan Fransa olamaz"*¹³

De Gaulle Fransa'nın büyüklüğü konusunda çok iddialı açıklamalarda bulunmuştur. Bu açıklamaları gerçekten inandığı için mi yoksa vatandaşlarını inandırmak için mi yaptığı bilinmez: *"Fransa bir dünya gücü olarak görevini yerine getirmelidir. Biz dünyanın her yerindeyiz. Dünyanın, herhangi bir zamanda insanların bize bakmadığı ve Fransa'nın ne söyleyeceğini merak etmediği bir köşesi yok. Mükemmellikle eşit değerde bir insancılaştırıcı güç, Fransa, olmak büyük bir sorumluluktur."* *"Fransa, yapabileceği için, her şey onu yapmaya davet ettiği için, Fransa olduğu için, dünyanın merkezinde bir küresel politikaya önderlik etmelidir."* De Gaulle'e göre, Fransa'nın uluslararası arenada büyük bir rol oynamaya yönelmesi tüm insanlığın çıkarınıdır. *"Faaliyetimiz ...Fransız oldukları için insanlığın çıkarına olan hedeflere ulaşmayı amaçlamıştır."* Bu *"Fransız güç ve büyüklüğünü insanlığın kardeşliği ve refahına yönelten"* *"Fransız dehası"*ndan dolayıdır.¹⁴

De Gaulle'e göre politikalar, bağımsız siyasi, askeri ve ekonomik alanlar gerektirmektedir. Fransa'nın ait olduğu uluslararası oluşumlarından birinin çalışmaları bile olsa Fransa'nın bağımsızlığı ve hareket özgürlüğünü kısıtlayacak her türlü şeye karşı çıkmıştır. II. Dünya Savaşı'ndan beri Batı demokrasilerinin liderliğini Anglo-Saksonlar –ABD ve İngiltere- yapmış ve Fransa haksız olarak iç çemberden dışlanmıştı. Bu nedenle, de Gaulle ABD'nin Batı Avrupa üzerindeki etkisine düşmandı ve pek çok yoldan buna kaşı koymayı denedi. Blok sisteminin Avrupa devletlerinin egemenliğini azalttığını düşünüyordu. Bu yüzden ABD ve Sovyetler Birliği'nin Avrupa'da etkisinin azaltılması gerekmektedir, böylece iki kutuplu sistem zayıflayabilir ve er ya da geç ortadan kalkabilirdi. De Gaulle'e göre Fransa, bu süreci başlatmak ve Avrupa çıkarlarını öne sürmekte başa geçmek için en iyi konumlanmış ülkeydi.¹⁵ Nitekim de Gaulle, blok sistemini zayıflatmak ve Avrupa'nın bölünmüşlüğüne sona erdirmek amacıyla Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'daki uydu rejimleriyle uzlaşma politikası izlemeye çabaladı. Çin'i tanıdı. 1966 yılında blokların karşı karşıya gelmesi yerine devletler arasında yeni bir ilişki tarzına dayanan yeni bir Avrupa düzeni oluşturmayı istediği Moskova'ya gitti. İki hükümet uluslararası sorunlarla ilgili olarak düzenli görüşmeler yapma konusunda anlaştilar.¹⁶ De Gaulle'ün NATO'nun

¹³ LADRECH, s. 88; BALCOMB, s. 68.

¹⁴ GORDON, s. 14-15.

¹⁵ BALCOMB, s. 68.

¹⁶ BALCOMB, s. 69.

Özlem DEMİRKIRAN

askeri kanadından çekilişini de blok sistemini zayıflatma amacı çerçevesinde değerlendirebiliriz.

De Gaulle'ün Avrupa'da bir birlik oluşturma hakkındaki düşünceleri de Fransa'nın bağımsızlık ilkesinin gölgesi altında *grandeur* çabasının yansımasıdır.

AET üyeleri arasında ekonomik bütünleşmeyi geliştirmek için kurulmuştu, fakat kurucularının kafasında Fransa ve Almanya'yı uzlaştırma, Almanya'yı diğer Batı Avrupa demokrasilerine bağlama ve belki de federal Avrupa'ya gidecek siyasi işbirliğini geliştirme gibi başka amaçlar da vardı.

De Gaulle, federalizm ve ulus üstünlükten nefret ediyordu, ve Roma Anlaşması'na karşı çıktı, fakat iktidardayken Fransa'ya getireceği ekonomik faydalardan dolayı AET üyeliğini kabul etti. AET'nin ulus üstü içeriğini artıran ve Fransa'nın egemenliğini azaltan gelişmelere direndi. İngiltere'nin ABD ile çok sıkı ilişkiler içinde olması gerekçesiyle 1963'te ilk başvurusunu veto etti. Ancak, diğer taraftan Fransa'nın önderliğinde kurulacak bir birlik Fransa'nın eski ihtişamlı, dünya politikasında etkin olduğu günlere dönmesine yardımcı olabilirdi. Bu bakımdan, De Gaulle, 22 Ocak 1963'te Federal Alman Cumhuriyeti şansölyesi Konrad Adenauer'le bir dostluk ve işbirliği anlaşması –Elysée Anlaşması- imzaladı. Bu anlaşma, iki ülke arasındaki uzlaşma döneminin zirvesiydi ve pek çok alanda sıkı bağların ve bugüne kadar devam eden ve genişleyen sıkı politika koordinasyonunun çerçevesini sağladı. De Gaulle'ün güdülerinde Anglo-Saksonların etkisinin az olduğu 'Avrupalı Avrupa' olarak adlandırdığı şeyin Fransız liderliği planlarına dönmeye ikna edebileceği sıkı kıtasal müttefik isteği vardı.¹⁷

De Gaulle'le Adenauer arasında imzalanan anlaşma, iki hükümetin, başta ortak çıkarları ile ilgili sorunlar olmak üzere, tüm önemli dış politika sorunlarında, mümkün olduğu kadar ortak bir noktaya varmak niyetiyle karar almadan önce birbirlerine danışmalarını öngörüyordu. Anlaşma aslında daha sonraki yıllarda istedikleri şeylerle içi doldurulacak bir belgeydi. Fransa, önemli sorunlarda kendi çözümlerini kabul ettirebilecek kapasitede değildi; ancak Almanya'nın desteği ile bu güce sahip olabilecekti.¹⁸

De Gaulle'ün gözünde bağımsızlık, *grandeur*'ü başarmak için gerekli araçların hepsinden daha önemlidir: "*Fransa dünyadaki gerçek yerini aramak*

---

¹⁷ BALCOMB, s. 69; HAINE, s. 186-187.

¹⁸ KISSINGER, s. 594.

FRANSA'NIN GÜVENLİK POLİTİKASI: DE GAULLE DÖNEMİ (1958-1969)

için” yeterince özgür olmalıdır.¹⁹ Ancak de Gaulle, bu noktada nükleer otonominin önemini de yadsımaz.²⁰

1.3. Nükleer Otonomi

Charles de Gaulle, Fransa'nın diğer ülkelerden siyasi olarak bağımsız olması gerektiğine inanıyordu. Ayrıca, bir ülkenin bağımsız kalabilmesi için güçlü bir savunma gücüne sahip olması gerektiğini ve bu gücün de muhakkak bağımsız olması gerektiğini savunuyordu.²¹ Ona göre, Sovyetler Birliği'nin kaydettiği ilerlemeler, bundan sonra kendisinin yok olma riski olmadığı sürece ABD'nin Avrupa'nın savunması için nükleer silah kullanmayacağı anlamına geliyordu ve artık Avrupa'nın NATO üyeleri için Amerika'nın nükleer garantisi güvenilmezdi.²² Bu nedenle, Fransa kendi nükleer gücünü oluşturma yoluna gitti.

1945'teki de Gaulle'ün Geçici hükümeti Atom Enerjisi Komisyonu'nu (*Commissariat a l'Energie Atomique*) kurarak nükleer silah geliştirmenin zeminini oluşturdu. 1958'e kadar yönetimde olmasa da yönetimi etkileme kapasitesine sahipti. De Gaulle ve kilit roldeki bazı askeri görevlilerin ısrarıyla nükleer patlayıcıların fizibilitesini araştıran bir komite oluşturuldu. Aynı görevliler, bir nükleer silah ve nükleer denizaltı prototipi yapılmasını önerdiler. Süveyş Bunalımı ve sonrasındaki durum Fransız hükümetinin nükleer silah geliştirme planlarını hızlandırmasına neden oldu. Dördüncü Cumhuriyet'in son aylarında Atom Enerjisi Komisyonu birkaç deneysel nükleer silah yapmıştı. Nükleer denemeyi gerçekleştirmek nükleer programı başlatan de Gaulle döneminde gerçekleşti.²³ İlk atom bombası 1960 yılında Sahra'da patlatıldı. 1963'ten itibaren bu bombaların üretimine geçildi. Aynı yıl, Fransa'nın nükleer güç olma çabalarını önlemek için hazırlanmış bir oyun olarak gördüğü ABD, SSCB, İngiltere arasında imzalanan nükleer denemelerin durdurulması anlaşmasını imzalamadı. 1963'ten itibaren Fransa, atom bombası taşıyabilen *Mirage-IV* uçaklarının üretimine de başladı.²⁴ 1967

¹⁹ GORDON, s. 18.

²⁰ LADRECH, s. 88.

²¹ Nicholas PEDERSON, “The French Desire for Uranium”, **ACDIS Occasional Paper**, 2000, <http://www.acdis.uiuc.edu/Research/OPs/Pederson/html/contents/sect8.html>, erişim tarihi: 12.05.2006.

²² BALCOMB, s. 70.

²³ PEDERSON,

<http://www.acdis.uiuc.edu/Research/OPs/Pederson/html/contents/sect8.html>, erişim tarihi: 12.05.2006.

²⁴ Fahir ARMAOĞLU, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (Cilt 1-2: 1914-1995)**, Alkım Yayınevi, Genişletilmiş 13. Baskı, t.y., s. 615-616; HAINE, s. 186.

yılında 62 Mirage içeren *force de frappe* oluşturuldu. Aynı yıl, ilk Fransız nükleer denizaltısı yapıldı. Fransa, 1968 yılında ilk hidrojen bombasını Pasifik'te patlattı.²⁵

Force de frappe'nin oluşturulması, hem ulusal bağımsızlığa dikkat çekmeye, hem bazı seçilmişlere açık olan nükleer klüpte *grandeur*'ü başarmaya, hem de ulusal savunmanın önemini vurgulamaya hizmet etti.²⁶

De Gaulle döneminde Fransa, ABD ya da SSCB kadar önemli bir nükleer güç haline gelmese de ciddi gelişmeler kaydetti. Zaten bu dönemde, *force de frappe* Avrupa'da caydırıcılığı artırıcı bir faktör olmaktan ziyade bir bağımsızlık sembolüydü.

2. DE GAULLE DÖNEMİ FRANSA VE AVRUPA SAVUNMASI

Dördüncü Cumhuriyet döneminde Fransa, kolonilerdeki bağımsızlık mücadeleleriyle uğraştığı için Avrupa'nın savunmasına pek katkısı olmuyordu. 1954'de Kuzey Atlantik Konseyi aldığı bir kararla, deniz aşırı toprakların savunulması amaçlandığı için Fransa'ya NATO'nun dışında kalma hakkı tanıdı. 1952 Lizbon Konferansı'nda Fransa Avrupa savunması için 20 tümen söz vermesine rağmen, de Gaulle yönetime çağrılıncaya dek, NATO, bu sayının yarısı kadar bile kuvvet alamamıştı.²⁷ Afrika'daki mücadeleler bittiğinde yönetimde de Gaulle vardı. Artık Fransa'nın Afrika'dan dönen askeri kuvvetlerini Avrupa'da konuşlandırabileceği düşünülüyordu. Fakat, Avrupa'da ABD'nin ciddi etkisi olduğu için ve daha önce anlatıldığı gibi de Gaulle ABD tarafından yönlendirilmek istemediği için de Gaulle bu birliklerini NATO'ya katmamaya karar verdi. Cezayir'den dönen birliklerini SACEUR'un emrine vermek yerine Birinci Kolordu'yu oluşturdu.²⁸ Sonraki süreçte de NATO'nun askeri kanadından çekilme gerçekleşti.

De Gaulle'ün savunma konusundaki tutumu, bir ülke bir askeri ittifaka üye olsa da kendi savunmasını kendi yapabilecek yetenekte olmalı şeklindedir. De Gaulle Atlantik İttifakı'nın kurulmasına ya da Fransa'nın ona katılma kararına karşı çıkmıyor, NATO'nun işleyişinde yer alan ve ABD'nin bağımlı ve daha az önemli bir rol oynayan Avrupalı müttefiklere hükmettiği 'kötü bir koruma' sistemi yaratan bütünleşme önerileri ve stratejilerine

---

²⁵ PEDERSON,

<http://www.acdis.uiuc.edu/Research/OPs/Pederson/html/contents/sect8.html>, erişim tarihi: 12.05.2006.

²⁶ LADRECH, s. 87.

²⁷ GORDON, s. 26.

²⁸ GORDON, s. 54.

FRANSA'NIN GÜVENLİK POLİTİKASI: DE GAULLE DÖNEMİ (1958-1969)

şiddetle karşı çıkıyordu. Bu görüş, bugün bile Fransız politikasının temelini oluşturan iki önemli kararın alınmasına neden oldu: Fransız nükleer gücü yaratmak ve NATO'nun bütünleşmiş egemen yapısından çekilmek.²⁹

Bu çekilme aşama aşama gerçekleşti. De Gaulle, 17 Eylül 1958'de göreve çağırılmasının ardından, daha resmi olarak Cumhurbaşkanı seçilmeden Başkan Eisenhower'a bir memorandum gönderdi. Memorandum, ABD, İngiltere ve Fransa hükümet başkanlarından kurulu politik bir direktörlük oluşturulmasını öneriyordu. Bu direktörlük belirli aralıklarla toplanacak, ortak bir personeli olacak, dünya güvenliğini ilgilendiren her türlü konuda ortak karar alma sorumluluğuna sahip olacak, atom silahının kullanılmasını içeren planlar hazırlayıp uygulayabilecek, özellikle NATO bölgesi dışındaki krizlerde uygun olduğu durumlarda savunma organizasyonu yapmaktan sorumlu olacaktı. De Gaulle, ciddiyetini göstermek için böyle bir organizasyon gerçekleşmezse NATO'dan çekileceğini ima etti.³⁰ De Gaulle bu önerisiyle, nükleer silahların kullanılmasında ABD'yle birlikte, İngiltere ve Fransa'nın da veto hakkı olmasını istemişti ama önerisi kabul görmedi.³¹ Bu önerinin reddedilmesi de Gaulle'e NATO'yla olan ilişkilerini yeniden değerlendirme fırsatı verdi ve Fransa'nın NATO'daki varlığını azaltıcı adımlar atıldı. 6 Mart 1959'da, Atlantik Konseyi'ndeki Fransız temsilcisi, Fransa'nın Akdeniz filosunu NATO Akdeniz Komutanlığı'ndan (AFMED) çektiğini açıkladı. Ertesi yıl, Fransa'nın 'Anglo-Sakson' kontrol prosedürlerine teslim olmak istemediğini göstermek için, de Gaulle müttefik hava savunma anlaşmalarına, Fransa'nın katılımıyla ilgili, Paris'in ateş açma kararları üzerinde nihai kontrol hakkına sahip olduğu özel anlaşmalar yapılması konusunda ısrar etti. 1962 yılında, ABD'nin NATO Avrupa Kuvvetleri Yüksek Komutanı (SACEUR) olarak atamak için önerdiği adayı atama için uygun olup olmadığına karar vermek için bireysel görüşme yapmadan reddetti. 1963'te Cezayir savaşının bitmesinden ve Fransız nükleer gücünün hazırlığını tamamlanmasının yakın oluşundan güç alan de Gaulle, Fransız deniz kuvvetlerini NATO Atlantik ve Kanal Komutanlıklarından (ACLANT ve ACCHAN) çekme ve onlara da dört yıl önce Fransız Akdeniz filosuna verilen statüyü atfetme kararını açıkladı. Aynı yıl, Fransız askerlerinin artık Çek-Alman sınırında ileri mevzilerde bulunmayacağını açıkladı.³² Nihayet, Mart 1966'da "Amerika ve diğer NATO

---

²⁹ BALCOMB, s. 70.

³⁰ KISSINGER, s. 589.

³¹ ARMAOĞLU, s. 614.

³² Anand MENON, *France, NATO & Limits of Independence, 1981-97: The Politics of Ambivalence*, Palgrave Publishers, New York, NY, USA, 2000, s. 11-12.

Özlem DEMİRKIRAN

üyelerine gönderdiği notalarda, NATO Başkomutanlığı emrindeki Fransız askeri kuvvetlerinin geri çekileceği bildirildi ve NATO Başkomutanlık Karargahı dahil bütün NATO üs ve tesislerinin Fransız topraklarından çekilmesi istendi. 29 Martta yapılan açıklamada da, Almanya'da bulunan iki tümenlik kuvvet ile hava filolarının bu ülkeden geri çekileceği açıklandı. Bunların arkasından da Fransa'daki Amerikan üslerine ait beş anlaşma da feshedildi.³³ De Gaulle bu önlemlerle, Fransa'nın hareket ve karar alma serbestisini yeniden kazandığını açıkladı. Fransa, NATO'nun askeri kanadından çekilmiş oldu. Fakat sonrasında İttifak'tan tamamen çekilme gibi bir kararı olmadı.

Fransa'nın çekilmesinin hemen arkasından NATO Avrupa Kuvvetleri Yüksek Komutanı (SACEUR) General Lyman L. Lemnitzer ile Fransız Kurmay Başkanı General Ailleret arasında kriz ya da savaş zamanında Avrupa'nın kolektif savunmasına Fransa'nın katılım koşulları hakkında 22 Kasım 1966'dan Şubat 1967'ye kadar süren müzakereler başladı. Fransa, müttefikleriyle yapılacak ortak askeri eylemlerde kendi ülkelerinin katılımının öncesinde bir siyasi kararın olması gerektiği ve NATO'nun askeri bütünleşmesinin gerektirdiği otomatik katılımın olmaması konusunda ısrar etti. 40'dan fazla anlaşmanın ilki 1967'de imzalandı.³⁴ Bu müzakerelerin ve anlaşmaların sonucunda Fransa hem kriz ya da savaş durumunda kolektif savunmaya katılma hakkını saklı tutmuş oldu hem de dahil olmak istemediği gelişmelerde dışarıda kalma şansını elde etti.

3. DE GAULLE SONRASI

De Gaulle'ün doktrini yalnızca iktidarda bulunduğu zaman değil ondan sonraki hükümetlerde de etkili olmuştur. Bunu kısaca örneklenecek olursa, ilk olarak De Gaulle'den sonra iktidara gelen Pompidou dönemine bakılmalıdır. Bu dönemde, General'in önceliklerinin devamlılığı ve değiştirilemezliği 1970 askeri program yasasında açıkça belirtilmiştir ki, bu yasanın girişinde "ulusal savunmamızın temel hedefi ülkemizin özgürlük ve barış içinde bağımsızlığını sürdürmesini sağlamaktır" ifadesi yer almaktadır.yine Pompidou döneminde ve de Gaulle'ün ölümünden iki yıl sonra yayınlanan 1972 tarihli Beyaz Kitap, de Gaulle'ün ulusal savunma prensiplerinin en iyi resmi açıklaması olmuştur. Bu belge, ulusallığın önceliği, savunma ruhu, Fransız olağanüstülüğü ve caydırıcılığın de Gaulle'ün bahsettiği gibi sadece bazı seçilmiş kişilere açık

---

³³ ARMAOĞLU, s. 615; BALCOMB, s. 70.

³⁴ SAUDER, s. 119-120; MENON, s. 13.

FRANSA'NIN GÜVENLİK POLİTİKASI: DE GAULLE DÖNEMİ (1958-1969)

olan ulusal karakteri düşüncelerine dayanıyordu.³⁵ Pompidou, Moskova'yla uzlaşma ve de Gaulle'ün politikasının aşırı anti-Amerikan niteliğinden sakınmaya çalışarak ABD'ye karşısında bağımsızlığını koruma politikalarını sürdürdü.³⁶

1974-1981 yılları arasında Fransa'yı yöneten Valéry Giscard d'Estaing, Gaulle politikasının bazı yönlerini değiştirmeye çalıştı. Fakat bu girişimlere De Gaulle'ün takipçisi RPR (Rassemblement pour la République) üyeleri karşı çıktılar. Çeşitli gruplardan aldığı yoğun eleştiri, meclisteki pek çok de Gaulle yanlısının karşıtlığı ve Sol partilerin kazanma şansının bulunduğu 1978 seçimleriyle karşı karşıya olma nedenleriyle d'Estaing, de Gaulle doktrinlerini değiştirme çabalarını terk etti.³⁷ Giscard d'Estaing, force de frappe'ın önceliğini devam ettirdi, otonomi prensibini destekledi, Fransız üstünlüğü ve ulusal grandeur hedeflerini izlemeyi sürdürdü.³⁸

D'Estaing'den sonra iktidara gelen ve 1986'ya kadar iktidarda kalan François Mitterand, de Gaulle'ün en güçlü rakiplerinden biriydi ve General'in Fransa'yı NATO'nun askeri kanadından çıkarmasına karşı çıkmıştı. Ancak iktidara geldikten sonra de Gaulle'ün politikaları etrafındaki konsensüsü kabul etti ve onun savunma politikalarının sağlam bir savunucusu olduğunu kanıtladı.³⁹

SONUÇ

II. Dünya Savaşı'nda yaşadığı tecrübeler de Gaulle'ün dünyaya bakışına egemen olmuştur. Bu bakış açısına göre, Anglo-Saksonlar kendi çıkarları doğrultusunda Avrupa üzerinde bir egemenlik kurmuşlardı. Fransa bu egemenliğe boyun eğmemeli ve kendi bağımsızlığını kazanmalıydı. Bağımsızlığını kazanması için uluslararası oluşumlardan uzak durmalı ve kendi savunmasını kendisi gerçekleştirebilmeliydi. Ancak Fransız liderliğinde oluşacak "Avrupalı bir Avrupa" Fransa'nın işine gelebilirdi. Bunun dışında, Fransa'yı ABD'nin egemenliği altına sokan NATO'dan uzaklaşmak gerekliydi. Diğer taraftan, Fransa'nın kendi savunmasını kendisi gerçekleştirebilmesi için de mutlaka nükleer güce sahip olması gerekliydi. Son olarak, Fransa eski ihtişam ve büyüklüğüne tekrar kavuşmalıydı.

---

³⁵ GORDON, s. 69-70.

³⁶ BALCOMB, s. 71.

³⁷ BALCOMB, s. 72.

³⁸ GORDON, s. 104-105.

³⁹ BALCOMB, s. 73; GORDON, s. 106.

Özlem DEMİRKIRAN

De Gaulle'ün bu düşünceler çerçevesinde oluşturduğu politikaların kısmen başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Fakat burada önemli olan diğer bir nokta da, General de Gaulle'ün fikirlerinin toplum tarafından da benimsenmiş olmasıdır. Bu da ondan sonraki hükümetlerin de kendi isteği ile de Gaulle'ün politikalarını izlemesi ya da değiştirme çabalarına karşı çıkarak baskı ile izlemeye zorlanması sonucunu doğurmuştur.

Bunun dışında, Fransa'nın Avrupa Birliği'ni -her ne kadar şimdilik mümkün görünmese de- ABD'ye rakip olabilecek bir güç haline getirme çabaları de Gaulle'ün benimsediği ilkelerin günümüz Fransa'sında da hala belirli oranda etkili olduğunu kanıtladığını savunabiliriz.

Sonuç olarak, Charles de Gaulle büyük bir yıkımın yaşandığı II. Dünya Savaşı'nın ardından süper güçlerden bağımsız, ihtişamlı ve nükleer otonomiye sahip bir Fransa'nın ortaya çıkması yönünde savunma ve güvenlik politikaları geliştirmiş, bu amaçlara ulaşmakta belli oranda başarı sağlamış ve de Gaulle'ün fikirleri ondan sonraki hükümetleri de etkilemiştir.

KAYNAKÇA

ARMAOĞLU, F., **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (Cilt 1-2: 1914-1995)**, Alkım Yayınevi, Genişletilmiş 13. Baskı, t.y.

BALCOMB, R., "Defence Policy", **Aspects of Contemporary France**, Sheila Perry, Rotledge, London, UK, 1997, s. 62-83.

GORDON, P. H., **Certain Idea of France: French Security Policy and the Gaullist Legacy**, Princeton University Press, Ewing, NJ, USA, 1993.

GUELDREY, M. R., **France & European Integration: Toward a National Polity**, Greenwood Publishing Group, Incorporated, Westport, CT, USA, 2001.

GÜRÜN, K., **Savaşın Dünya ve Türkiye (Cilt 3): Savaş (1939-1945)**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 2000.

HAINÉ, S. W., **History of France**, Greenwood Publishing Group, Incorporated, Westport, CT, USA, 2000.

KISSINGER, H., **Diplomasi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2002.

LADRECH, R., "Redefining *Grandeur*: France and European Security after the Cold War", **Promise & Reality of European Security Cooperation: States, Interests & Institutions**, ed. Mary M. McKenzie, Greenwood Publishing Group, Incorporated, Westport, CT, USA, 1998, s. 85-100.

MENON, A., **France, NATO & Limits of Independence, 1981-97: The Politics of Ambivalence**, Palgrave Publishers, New York, NY, USA, 2000.

FRANSA'NIN GÜVENLİK POLİTİKASI: DE GAULLE DÖNEMİ (1958-1969)

PEDERSON, N., "The French Desire for Uranium", **ACDIS Occasional Paper**, 2000,

<http://www.acdis.uiuc.edu/Research/OPs/Pederson/html/contents/sect8.html>,
erişim tarihi: 12.05.2006.

SAUDER, A., "France's Security Policy since the End of the Cold War", **Redefining European Security**, ed. Carl C. Hodge, Garland Science, London, UK, 1999, s.117-143.

TOURAINÉ, M., **Altüst Olan Dünya: 21. Yüzyılın Jeopolitiği**, çev. Turhan Ilgaz, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1997